

Patti Smith

Pühendumus

Inglise keelest tõlkinud Paula Taberland

SA Kultuurileht

Tõlge on valminud Eesti Kirjanike Liidu tõlkijate sektsiooni noorte tõlkijate koolitusprogrammi raames.

Tõlgitud väljaandest:

Patti Smith

Devotion

The 2016 Windham-Campbell Lecture

Yale University Press

New Haven and London

Toimetanud Doris Kareva

Korrektuuri lugenud Triinu Tamm

Kujundanud Maris Kaskmann

© Patti Smith, 2017. Kõik õigused kaitstud

© Tõlge eesti keelde ja saatesõna. Paula Taberland ja Loomingu Raamatukogu, 2022

© Kaanefoto. Steven Sebring

Kolleegium

Toomas Haug, Tiit Hennoste, Maarja Kangro, Lauri Kitsnik, Hasso Krull, Ilona Martson, Mati Sirkel, Marek Tamm, Udo Uibo, Vaapo Vaher

Toimetus

Harju 1, 10146 Tallinn

Tel: 627 6425

E-post: LR@loominguraamatukogu.ee

Trükkinud Tallinna Raamatutrükikoda

ISSN 1406-0515

ISBN 978-9916-616-73-4 (trükis)

ISBN 978-9916-616-74-1 (epub)

*Minu sõbrale ja teejuhile –
Betsy Lernerile*

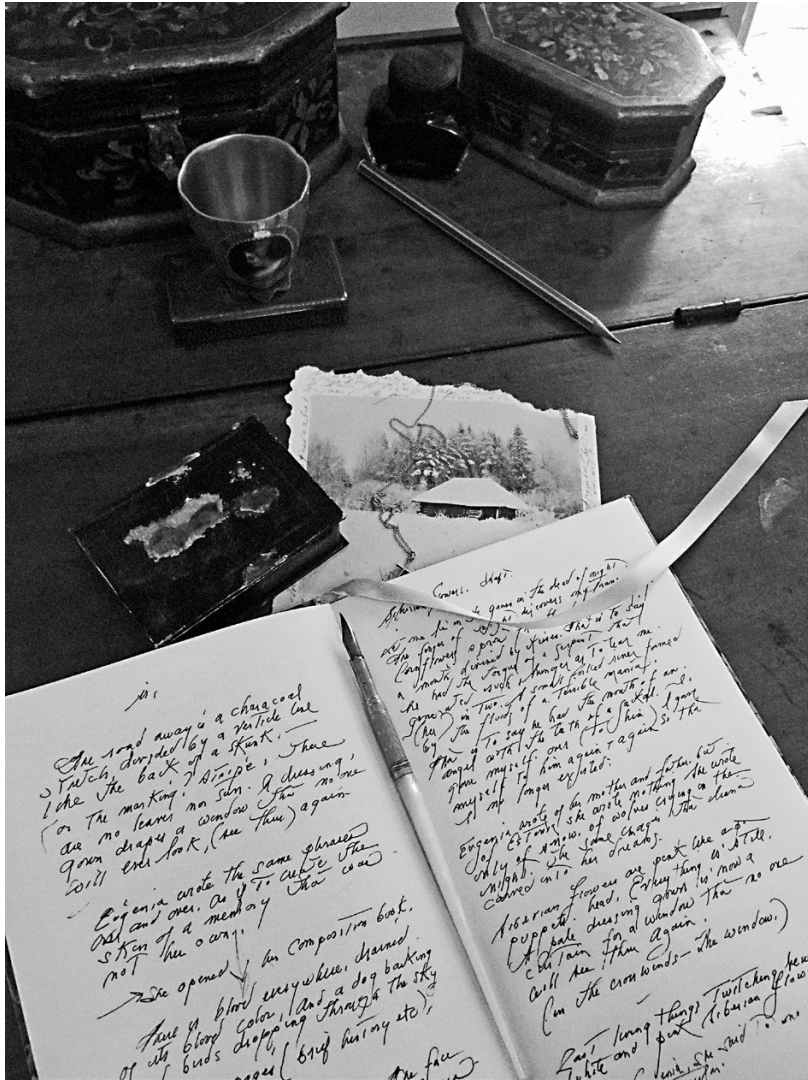

Inspiratsioon on mõõtmatu suurus, teadmata tunnil ründav muusa. Nooli lendleb ja tabamust ei pane tähelegi, nagu ka tervet hulka eraldiseisvaid katalüsaatoreid, mis on salamahti jõud ühendanud omaenese süsteemi loomiseks, paisates meid nõnda ravimatu haiguse, põletava – ühtaegu patuse ja jumaliku – kujutlusvõime võnkumisse.

Mida peaksime tegema sellest tulenevate impulssidega, nende närvilõpmetega, mis võbelevad vargsi tähtkujudena valgustatud kaardil? Tähed tukslevad. Muusa püüab elavaks saada. Kuid ka meel on muusa. Ta püüab leida viisi, kuidas oma hiilgavaid vastaseid üle kavaldada, sedalaadi inspiratsiooniallikaid ümber suunata. Kristalne vool on äkitselt kuivanud. Nüüd rüvetatud, rõõmutu on ilu. Miks küll pöördub loov vaim iseenese vastu? Miks kõverdab looja iga viimse kui draama? Sulg tõuseb, juhitud murtud muusast. Lahkhelita paneb see kirja, kooskõla tekib märkamatuult, lahkhelita jätkab sulg, ja Aabel paistab vaid unustatud karjusena.

Kuidas mõte töötab

The road away is a chess coal
 stretch, divided by a white line
 like the back of a skirt. These
 on the morning. I breathe, I dress my
 on no leaves no sun. I dress my
 gown draped a window. The no one
 will ever look, (he then) again.

Eugenia wrote the same phrases
 all over. As if to write the
 story of a man's life.

She opened her composition book.
 There of blood everywhere, drained
 of its blood color, and a dog barking
 of birds dropping through the sky
 (brief but my etc).

Course. days
 a game on the deck of night
 at an evening of...

I saw a...
 a game on the deck of night
 at an evening of...

Eugenia wrote the same phrases
 all over. As if to write the
 story of a man's life.

She opened her composition book.
 There of blood everywhere, drained
 of its blood color, and a dog barking
 of birds dropping through the sky
 (brief but my etc).

Kirjutuslaud, New York

Otsides sootuks midagi muud, komistasin juhtumisi filmi „Ristuules“ treilerile. Tegemist on Martti Helde reekviemiga tuhandetele eestlastele, kes langesid massiküüditamise ohvriks ja lõpetasid Siberi kolhoosides, kui Stalini sõdurid nad 1941. aasta varasuvel kinni võtsid, pereliikmed üksteisest lahutasid ja loomavagunitesse ajasid. Surm ja pagendus, saatus pea peale pööratud.

Režissööri ainulaadne dramatiseering lõi näitlejaist visuaalse luuletuse, pannes kaamera hulga liikumatute inimpiltide vahelt läbi vooglema. Aeg seisab paigal, ent samas kihutab edasi, tuues ekraanile piltsõnu sellest kurbmängust. Kohutav kingitus, täheldan ma sõnu pingutusega paberile kandes. Kõigest hoolimata aiman siiski, et nende taga on käärimas midagi veel. Kõnnin vaimusilmas mööda teed ja jõuan kuusemetsa ja tiigi ja väikese laudadega vooderdatud majakeseni. Siin oligi see millegi muu algus, kuid tollal ma seda ei teadnud.

Visand talvest. Kõigest teepikkuse kaugusel. Sinine hommikumantel on riputatud akna ette, mis enam läbi ei paista. Kõikjal on veri, verevusest tühjaks nõrgunud, ja koer haugub ja tähti langeb läbi kahkja laotuse.

Surev vasikas. Lahas sõral – plekid, augud. Saabub öö, ähmas-tades viimse elava olendi tõmbleva jäseme.

Visand ajast. Hammasrattad, väikesed käed tardunult jääs. Uudis-himu kaotanud linnud lakkavad tiibu lehvitamast. Tants on läbi ja armu pale on vaid lai seelik ja talve häilitud kannad.

Hommikul ärgates mõtlen ikka veel filmi „Risttuules“ mustvalgetele dioraamidele, inimooperi pinevale tempole hangunud hingavais kujudes. Olen endiselt filmi jõulisest väljendusrikkusest sedavõrd haaratud, et mulle ei meenu, mida ma alguses üldsegi otsisin. Laman voodis ja lasen peas aeglases panoraamvõttes uuesti lahti rulluda pagendatud inimketil, mis sammub läbi raugematu valgete õielehtede saju. Krüsanteemid. Jah! Tervete kimpudena, ja närune elurong uduna möödumas. Kui aga tulen varem nähtud filmilõigu juurde tagasi, ei leia ma ühtki taolist stseeni. Olin ma seda tööpoolest ise ette kujutanud? Lükkan arvuti kõrvale ja läkitan konarlikule krohvlaele otsuse: me rüüstame, me võtame omaks, meil puudub teadmine. Tõusen, et põit tühjendada. Vaimusilmas lumi.

Filmi „Risttuules“ naisjutustaja Erna tundlik hääl veel värskena kõrvus, panen riided selga, kahman oma märkmevihiku ja Patrick Modiano „Pariisi nokturni“ ning lähen üle tee kohvikusse. Töölised puurivad tänavat, kurdistavad helid tungivad läbi kohvikuseinte. Suutmata kirjutada, võtan ette lugemise ja kolan „Nokturni“ rägas-tikes – tundmatud tänavad, poolikud aadressid, teed, mis enam tähendust ei kannu, ja sündmused, mis tiirutavad tühja. Kaeblen, et ei kirjuta, kuid adun, et kaotada end Modiano universumi erkvel unne on peaaegu nagu kirjutamine. Poed jutustaja nahka, tema kahvatusse paranoiasse ja pisisjadega koormatusse ning maailmu su ümber läheb nihkesse. Tahes-tahtmata avastan end kusagil poole lause peal kätt pastapliiatsi järele sirutamas.

Jõudes „Nokturni“ lõppu, mis tegelikult lõpp ei ole, nõrgub ju tuleviku raskemeelsus üle viimase lehekülje, loen uuesti raamatu algust ning mõte hüppab eesootava päeva juurde. Sõidan õhtul viimase lennukiga Pariisi. Minu prantsuse kirjastaja on korraldanud nädalajagu raamatuga seotud üritusi, sealhulgas ka kõnelemisi ajakirjanikele kirjutamise teemal. Minu märkmehik jääb

puutumata. Ise kirjanik, kes ei kirjuta, aga näed, ajakirjanikele kipub küll kirjutamisest vatrama. Ninatark missugune, manitsen end. Tellin veel ühe musta kohvi ja kausi mustikaid. Aega on küllalt, ja ma olen harjunud reisima kerge kotiga.

Tänaval toimub ehitus, mistõttu pean üle tee tagasi koju minekuks ootama, kuni tohutu suur kraana vinnab metallist tugitalasid mitu korrust kohvikust kõrgemal, tuues meelde „La Dolce Vita“ avasteeni, kus helikopter veab elusuuruses Kristuse kuju üle Rooma katuste.

Korjan oma tavapärase reisikraami väikese kohvri kõrvale hunnikusse, taustaks filmitreileri kaadritagune hääl. Võõra keele kõlast aimub ülevoolavalt kurba meloodiat. Vägede lähenedes riputab noor ema pesu nõörile ja varjab käega silmi päikese eest. Tema mees sõelub nisuteri sõkaldest ja tütar mängib rõõmsasti. Huvitunult otsin veel pisut ning leian kuueminutilise lõigu „Risttuulest“, alapealkirjaga „Kiri kasel“. Kaader avatud aknast, valendus ja kasepuud vilksatamas läbi sõnade sosina, ja rong ja tuul ja tühjus.

Telefon heliseb ja katkestab lummuse, mu lend on tühistatud. Pean varasemale jõudma. Ajan end kähku püsti, tellin takso, libistan arvuti ümbrisesse, kaamera kotti ja surun ülejäanu kohvrise. Avastan, et takso jõuab liiga ruttu kohale, ma ei ole veel jõudnud raamatuid kaasavõtmiseks välja valida. Mõte ilma raamatuta lennule minemisest vallandab minus paanikalaine. Õige raamat võib toimida omamoodi teejuhina, luua meeoleolu või isegi muuta teekonna kulgu. Lasen pilgul meelegeitlikult toas ringi käia, otsekui otsiksin sügaval soos päästenööri. Väikeses lugemata raamatute kuhjas mappide peal lebavad Francine du Plessix Gray kirjutatud Simone Weili monograafia ja Modiano „Sugupuu“, autori üllatunud nägu kaanel. Napsan need kaasa, jätan hüvasti oma Abessiinia kassikesega ja suundun lennujaama.

Hollandi Tunnelis on liiklus õnneks hõre. Kergendatuna vajun taas Erna hääle hõlma. Kujutan ette lugu, mis on kantud ühe ainsa inimese hääle kõlast. Tema häälest. Ainsagi süžee mõtteta liigun ta hääle tonaalsustes ja tämbrites ning moodustan fraase, just nagu muusikat, ja laotan need nähtamatute kihtidena tema hääle peale.

Ja armu pale on vaid läbi jumetu laotuse avade langenud talve valendus katmas jämedaid puuoksi.

Kiirustan terminalist läbi ja jõuan kenasti lennule, ent olen kuidagi liimist lahti. Nii vara õhtul pole lootustki magama jääda, rääkimata sellest, et hotellituppa pääsen alles mitu tundi pärast kohalejõudmist. Sean end siiski sisse, võtan sõõmu mineraalvett ning lasen end kaasa viia elukirjutusel, killukesel Simone Weilist. Kiiruga valitud raamat osutub enamgi kui tänuväärseks ja isik ise paljudele imetlusväärseks eeskujuks oma mõtteviisi kujundamisel. Ta purjetas särava ja privilegeerituna läbi kõrgemate teadmiste sammassaalide, seejärel loobus kõigest, et võtta jalge alla revolutsiooni, ilmutuse, üldsuse teenimise ja ohverduse raske tee. Ma ei olnud siiani tema uurimisele aega pühendanud, kuid kavatsen seda viga tulevikus parandada. Sulen silmad ning kujutlen liustiku tippu ja libistan end sisimasse kuumaveeallikasse, ümberringi läbistatud jääseinad.